

DAROVANO NASLJEĐE IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ MUZEJU BRODSKOG POSAVLJA

IM 55, 2024.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

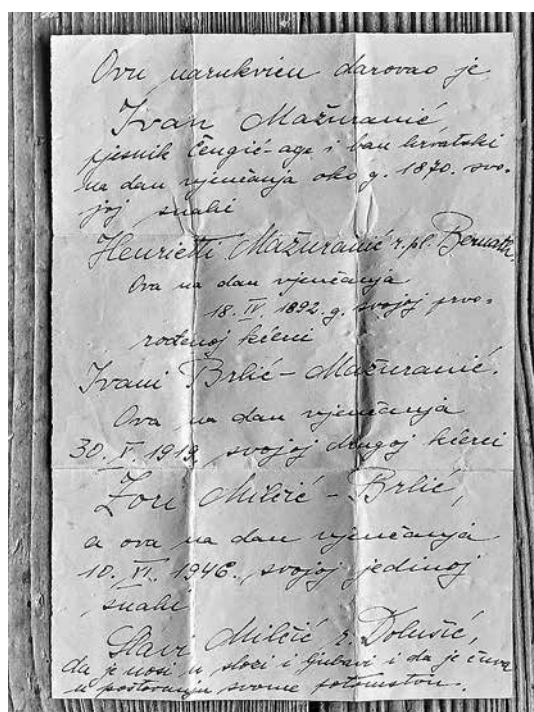
URŠULA BEŠLIĆ □ Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod

sl.1. Ivana Brlić-Mažuranić s kćeri Zorom, 1929.

sl.2. Posveta Zore Milčić

sl.3. Aleksandar i Zora Milčić u Brlićevcu, 1933.

U godini u kojoj se obilježava 150. obljetnica rođenja najveće hrvatske književnice Ivane Brlić-Mažuranić (1874.–1938.), Muzeju Brodskog Posavlja darovan je dio obiteljskog nasljeđa koji se prenosio od Ivane njezinim potomcima da ga čuvaju u „poštivanju prema svom potomstvu.”¹ (sl.2.)

Ti su predmeti svoje mjesto našli u muzeju, ustanovi koja štiti, skuplja i čuva kulturnu i povijesnu baštinu i u kojoj će ona biti trajno zaštićena od zaborava i nastaviti „pričati svoju priču” u budućnosti.

1 Iz pisma Zore Brlić Milčić, posveta snahi.

sl.4. Ivana i Vatroslav Brlić s djecom (Nadom, Ivom i Zorom), 1898.

sl.5. Kuća Brlić (druga slijeva), Slavonski Brod, 1934.

sl.6. Zora nakon mature, 1916.

sl.7. Zora i Aleksandar Milčić, Brod na Savi, 1919.

Darovani su se predmeti već u svom nekadašnjem postojanju odlikovali svojim značenjem i posebnošću jer je većina njih važna za kulturnu i povijesnu baštinu kako grada iz kojega su potekli – Slavanskog Broda, nekadašnjeg Broda na Savi, tako i za kulturnu baštinu cijele Hrvatske. (sl.1.)

Prema Ivi Maroeviću,² ulaskom u muzej predmet postaje „muzejskim predmetom” te izdvojen iz nekadašnjeg života dobiva svoju auru – muzejsku. Njegovim čuvanjem zaštićena je i priča koju u sebi nosi jer je *dokument nekadašnje stvarnosti iz koje je izdvojen*³. Iz uloge koju je imao u svakodnevici proizlazi nova – iz tog se predmeta može učiti, saznati o događajima i ljudima iz prošlosti, što predmetu omogućuje i da informacije iz prošlosti koje nosi u sebi kroz sadašnje vrijeme prenese u budućnost.

Sve ono što je obilježilo predmete koje je obitelj Milčić darovala Muzeju i što im je davalo značenje u neka-

dašnjem životu u Muzeju će se nastaviti i ti će predmeti poprimiti obilježje koje će im osigurati posebno mjesto u povijesti te će na taj način postati muzejski predmeti.

Većinu darovanih predmeta u svom je mirazu u obitelji Milčić donijela Zora Brlić, jedna od petero djece Ivane i Vatroslava Brlića. (sl.3.)

Zora potječe iz poznate brodske obitelji Brlić koja je važna za povijest Slavanskog Broda još od sredine

² Ivo Maroević (1937. – 2007.), hrvatski povjesničar umjetnosti i muzeolog.

³ Ivo Maroević, „Muzejski predmet kao povijesni izvor i dokument”, *Informatica Museologica* 36, br. 1-2 (2005).

18. stoljeća. Brlići su utjecali na razvoj kulturne povijesti grada jer su već njihovi predci kao školovani obrtnici i trgovci razvili ljubav prema čitanju i skupljanju knjiga. (sl.6.)

Taj podatak spominje i Ivan Brlić, jedini sin Ivane Brlić-Mažuranić, u svom članku *O postanku i značaju arhiva Brlić*, u kojemu navodi i najstarije podatke o dolasku te obitelji u grad: „(...) Brlići su 1724. preselili iz Davora u Brod na Savi, te tu za obitelj nastaje razdoblje relativnog mira, u kome se ona i imovinski ojačala i predala narodnokulturnom izgrađivanju.”

Prvi Brlići doselili su u Brod na Savi samo tridesetak godina nakon što je oslobođen od turske vladavine. Kao mjesto na kojemu će izgraditi kuću izabrali su prostor uz Tvrdavu koji će tijekom 19. stoljeća postati glavni gradski trg sa svim svojim obilježjima, što će posebno naglasiti izgradnja i uređenje grada tijekom „zlatnog doba” Broda, razdoblja kada grad doživljava svoj gospodarski i kulturni procvat. Uzor u arhitekturi gradskih palača tada su bile palače Beča i Budimpešte, glavnih središta Austro-Ugarske Monarhije u čijem je sastavu bila i Hrvatska. Iz tog je doba i nova kuća Brlić, izgrađena 1882. godine u neoklasicističkom stilu. (sl.5.)

Obitelj Brlić u to je vrijeme već poznata brodska obitelj koja se 1892. ženidbom Vatroslava Brlića Ivanom Mažuranić povezala s jednom od najpoznatijih hrvatskih obitelji, Mažuranićima.

Vatroslav Brlić (1862. – 1923.) bio je brodski odvjetnik, sin Andrije Torkvata Brlića i jedne od prvih hrvatskih sli-

sl.8. Obitelj Milčić, 1928.

sl.9. Portret Zore Milčić. Naslikao Aleksander Zolotarev, oko 1930.

sl.10. Portret Aleksandra Milčića. Naslikao Aleksander Zolotarev, oko 1930.

karica Fani Daubachy. Andrija Torkvat (1826. – 1868) bio je istaknuti hrvatski političar, jezikoslovac, publicist i odvjetnik. Blizak banu Josipu Jelačiću i idejama hrvatskoga narodnog preporoda, za svog relativno kratkog života zalagao se za autonomiju slavenskih zemalja unutar tadašnjega Austrijskog Carstva. Od oca Ignjata Alojzija Brlića, jezikoslovca i pisca, naslijedio je sklonost skupljanju knjiga i čuvanju obiteljskih dokumenata i pisama, što

sl.11. „Paravan“ s ukrasnom tkaninom, 1850.

sl.12. Mlinac za prah kojim se sušila tinta, 1830.

sl.13. Portret Vladimira Mažuranića, 1921.

je dovelo do stvaranja Arhiva obitelji Brlić, čije je stručno uređivanje preuzela Ivana Brlić-Mažuranić.

Kuća obitelji Brlić bila je mjesto susreta istaknutih ličnosti i mjesto gdje su se okupljali najznačajniji predstavnici tadašnjeg života grada. Svi članovi obitelji, od prvog pretka koji je došao u Brod, čuvali su i dokumentirali obiteljsku povijest. Uz bogat Arhiv i knjižnicu, koji pripadaju najvažnijim ustanovama te vrste u Hrvatskoj, s brojnih putovanja u najpoznatija europska središta skupljali su i različite predmete koji su bili najbolji stilski i umjetnički primjerci tadašnjeg vremena.

Kuća Brlić obnovljena je sredstvima Europskih strukturalnih i investicijskih fondova te je 2022. godine ponovo otvorena za posjetitelje. U Interpretacijskom centru „Ivana Brlić-Mažuranić“, što je bio i službeni naziv projekta, Brođani i svi posjetitelji grada mogu upoznati nekadašnji život i svakodnevicu najpoznatije hrvatske književnice.

Nedjeljka-Neda Brlić, najmlađa Ivanina kćerka, također zaslužna za očuvanje baštine svoje majke, u svojoj publikaciji o kući Brlićevih piše: „Usudila sam se ustvrditi da u Hrvatskoj nema slične sačuvane povijesne cjeline kao što je dom Brlićevih koji govori o razvoju sedam uzastopnih generacija jedne naše građanske porodice... Brlići su upravo opsjednuti ljubavlju za svaku i najmanju stvarnu ili pisanu uspomenu koja bi mogla poslužiti ljetopiscu, povjesničaru, književniku.“⁴ (sl.4.)

Upravo sa željom da se ta obiteljska baština sačuva, Ivanini praunuci Nenad i Neven Milčić Muzeju su 2023. darovali 60 predmeta naslijeđenih od bake Zore i djeda Aleksandra. Većina ih je baštinjena od znamenite književnice i zato se može reći da su raritetni i posebni.

Nasljednici koji žive u Zagrebu, a povremeno borave u Slavonskom Brodu, darovali su te predmete Muzeju sa željom da budu sačuvani u gradu u kojemu su živjeli njihovi predci. Kao i njihovi prethodnici, naslijedili su ljubav prema prikupljenim i sačuvanim starinama svoje obitelji i Muzej im je zahvalan na doniranim predmetima i arhivskoj građi koja svjedoči o prošlim vremenima i otkriva svojevrsni *genius loci*, duh koji nastanjuje posebne kuće i obitelji, koji nije tvaran nego se generacijama prenosi kroz obitelji i širu zajednicu.

Udajom za Aleksandra Milčića, mladog pravnika podrijetlom iz Klanjca u Zagorju, Zora Brlić je u svoju novu obitelj kao miraz donijela naslijeđe svojih predaka. Bračni par cijeli je život proveo u Brodu, u kojemu je Alek-

4 Neda Brlić, „Kuća Brlićevih u Brodu – Memorijalna kuća Ivane Brlić-Mažuranić“, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, god. XXII, br. 3-4, Zagreb, 1973., str. 21-22.

sl.14. Pištolj tipa *ledenica*, početak 19. stoljeća

sl.15. Bajuneta za pušku sustava Werndl, 2. polovica 19. stoljeća

sandar ostvario i uspješnu pravničku karijeru. Do kraja Drugoga svjetskog rata radio je u odvjetničkom uredu svog punca, Zorina oca Vatroslava Brlića, čiji je ured naslijedio nakon njegove smrti 1923. godine. Nakon rata pa sve do umirovljenja bio je sudac tadašnjega Kotarskog suda. Sa suprugom Zorom imao je troje djece: Alku, Vuka i Ivanu, koji su svoje živote i karijere nastavili u Zagrebu. (sl.7.,8.)

Brojne fotografije iz Arhiva Milčić svjedoče o kulturnom životu u Brodu, a na većini njih su Zora i Aleksandar. Milčićevi su bili omiljen par te su bili rado viđeni i pozivani na većinu gradskih društvenih događanja. Iz tog razdoblja ističu se portreti supružnika i djece koje je izradio ruski slikar amater Aleksandar Zolotarev, koji je u Hrvatsku, a zatim i u Brod, došao nakon revolucije i političkih promjena u Rusiji početkom 20. stoljeća. Obitelj Ivane Brlić-Mažuranić imala je razumijevanja za ruske imigrante te su u kući Brlić često bili ugošćivani i udomljavani. (sl.9.,10.)

Većina darovanih predmeta obitelji Milčić drage su uspomene i imaju izrazitu obiteljsku vrijednost jer su se u njihovoj kući koristili od njihova djetinjstva.

Među predmetima vrijednošću se posebno ističe ukrasna tkanina iz sredine 19. stoljeća, iz vremena kada se u Hrvatskoj počinje buditi nacionalna svijest, što je dovelo do narodnog preporoda. Najvažnija i najpoznatija ličnost tada je bio ban Josip Jelačić, osobni prijatelj Andrije Torkvata Brlića. Prigodom posjeta bana Jelačića Brodu 1850. godine brodske su djevojke kao dar banu izvezle ukrasnu tkaninu – goblen s idiličnim prizorima. (sl.11.)

Goblen se nalazi na drvenom postolju u stilu bidermajera. U obitelji je bio poznat pod nazivom „paravan”. Nikada nije služio kao paravan za presvlačenje već je, prema sačuvanim fotografijama, bio ukrasni predmet u dnevnom boravku.

Ističu se i predmeti koje je nakon udaje u obitelj Brlić donijela mlada Ivana Mažuranić kao dio svog miraza. Kako je Ivana često naglašavala svoju bliskost s djedom Ivanom Mažuranićem (1814. – 1890.), hrvatskim banom, tako se i nakon dolaska u Brod okružila predmetima koji su bili uspomena na njega.

Raritetan je i vrlo rijedak predmet u hrvatskim muzejima posuda za sušenje tinte iz 1830. godine. Izrađena je od drva i, sudeći prema dekorativnim obrubima, služila je i kao ukras na radnom stolu. (sl.12.)

Iz ostavštine obitelji Mažuranić potječe i portret Ivanina oca Vladimira, koji je izradio njegov sin Božidar u tehnici crteža. (sl.13.) Svojom starošću i rijetkošću ističe se i oružje s kraja 17. i početka 18. stoljeća, kubura i bajuneta, koje se u obitelji vjerojatno nisu rabile već su bile ukras naslijeđen od starijih predaka. (sl.14.,15.)

Posebno se izdvajaju predmeti iz Brlićevca, omiljenog ljetnikovca obitelji izgrađenoga u drugoj polovici 19. stoljeća na obroncima brda u okolici Broda.

Staro imanje Brlićevih u dijelu koji se danas zove Brodsko vinogorje mjesto je uspomena i sjećanja jedne obitelji čiji su potomci nastavili tradiciju čuvanja uspomena, kao i stari objekt. Taj je posjed nekoliko stoljeća u vlasništvu obitelji Brlić, a u novije vrijeme naslijedili su ga Zora i Aleksandar. (sl.17.,18.)

Udajom u obitelj Brlić Ivana Mažuranić naslijedila je i to imanje, a njezin snažan utjecaj i ljubav prema prirodi i ladanju možemo sagledati tek danas, s odmakom vremena. Nikada nije upoznala svekrvu Fani, koja je umrla desettljeće prije njezina dolaska u Brod i kojoj je suprug Andrija posvetio imanje Brlićevac, ali je Ivana ubrzo nakon dolaska uvidjela da u kući Brlićevih, kao i na imanju Brlićevcu, nedostaje ženska ruka. Nije preuzela samo prezime Brlić i ljubav prema naslijeđu i obitelji već je „(...) svesrdno, s puno razumijevanja, prihvatila novu obiteljsku sredinu, a posebno vilu *Brlićevac* u kojoj je rado i mnogo boravila...Ona je bila prva koja je prihvatila žrtvu i ispisala nepisanu obvezu o očuvanju zajedničkog imanja i kuće u doba kada su nastupala teža i ozbiljna vremena”.⁵

Najljepše obiteljske uspomene vezane su upravo za Brlićevac, u kojemu je Ivana s djecom provodila sva ljeta, najčešće sve do jeseni, čija je kruna bila berba grožđa. (sl.16.)

Iz sačuvanih spomenara i pisama, posebno Ivaninih, vidimo koliko je voljela prirodu i kako se dobro osjećala na svome obiteljskom imanju, što je prenijela i na svoju djecu. Brlićevac je uvijek bio okupljalište obitelji i prijatelja Vatroslava i Ivane. Ostale su u sjećanju i zajedničke večere koje je Ivana pripremala i na koje je katkad pozivala i vinčillire, radnike koji su se brinuli o vinogradu i imanju.

„To neveliko obiteljsko imanje na južnim padinama brodskog vinogorja bilo je pozornicom mnogih obiteljskih zbivanja, svjedokom svih epohalnih mijena, a Ivani je poslužilo kao prirodna podloga, ‘živi’ okvir ili nadahnuće za mnoga uprizorenja u njezinu spisateljskom opusu.”⁶

⁵ Nenad Milčić, *Vila Brlić u Brodskom brdu* (Slavonski Brod: Ogranak Matice hrvatske), 2007.

⁶ Jasna Ažman, *Brodske spomenari Ivane Brlić-Mažuranić* (Slavonski Brod: Ogranak Matice hrvatske), 2008.

sl.16. Obiteljski ručak Brlićevih s prijateljima, oko 1915.

sl.17. Ivana Brlić-Mažuranić sa zetom Zvonkom Benčevićem u Brlićevcu, oko 1930.

sl.18. Brlićevac, 1995.

Darovani predmeti vezani su za slobodno vrijeme, razbibrigu i druženje i čine važan dio obiteljske povijesti. Većina ih je izrađena ili darovana djeci, kojih je u obitelji Brlić i u obiteljima njihovih potomaka bilo mnogo.

Zasigurno su svima bile drage drvene saonice s početka 20. stoljeća koje je, prema legendi, vukao pas Bundaš, kao i ostale igračke iz tog razdoblja. Naime, riječ je o početku 20. stoljeća, kada su već bila rođena sva djeca Ivane Brlić-Mažuranić. Djeci je bio omiljen i konjić za ljuljanje, kao i jedan od prvih projektora u Brodu – svjetlosni projektor uz pomoć kojega su se mogle projicirati slike na zidu. Jedinom sinu Ivane Brlić-Mažuranić bile su najdraže drvene kocke za igru, preteče današnjih slagalica. (sl.19., 20., 22.)

Na obiteljskim fotografijama iz tog razdoblja vidi se i drvena stolica koju je desetljećima upotrebljavala Ivana Brlić-Mažuranić, osobito tijekom vremena provedenoga u svom utočištu Brlićevcu. Taj se predmet u obitelji također nasljeđivao kroz generacije. (sl.21.)

S obzirom na to da je Brlićevac bio omiljeno boravište Ivanine djece, o vremenu provedenome u njemu saznajemo i iz fotografija. Na njima možemo vidjeti mladu Zoru ispred, također darovanog, postolja za note jer su članovi obitelji voljeli i muzicirati. (sl.23.)

Kao što su se brinuli o svojoj pisanoj baštini, s jednakom su ljubavlju i pažnjom skupljali i prenosili uspomene materijalne baštine. U tome su se osobito istaknula upravo djeca znamenite književnice. Sačuvana baština svoje postojanje uvelike zahvaljuje Zdenki, trećoj Ivaninoj kćeri, koja je tijekom ratnih razaranja u Drugome svjetskom ratu i pod uzbunom, kada su bombe razorile i samo središte grada, prenosila važne dokumente, knjige i predmete iz obiteljske kuće na Korzu u svoju kuću u Mucvanju, u starom dijelu grada. Pohranivši ih u svom podrumu, Zdenka ih je sačuvala do kraja rata i predala svojim nećacima.

Kći Zora također je s ljubavlju čuvala svoje nasljedstvo. Na brojnim fotografijama vidimo je s predmetima na temelju kojih možemo upoznati njezinu osobnost. (sl.27.)

sl.19. Laterna magica, plinski projektor, oko 1900.

sl.20. Konjić za ljuljanje, 1900.

sl.21. Drveni stolac, 1900.

sl.22. Kocke za slaganje, oko 1900.

sl.23. Postolje za note, oko 1910.

Svi darovani predmeti iz obitelji Milčić čine važan dio fundusa Muzeja Brodskog Posavlja i bit će predstavljeni posjetiteljima na izložbama, a činit će i dio stalnog postava čije je otvorenje planirano do kraja 2027. godine.

Upravo predstavljanje predmeta na izložbi ima veliku „indirektnu“ komunikacijsku važnost koja će utjecati na cjelokupni dojam posjetitelja i asociirati ih na njihovu emocionalnu prošlost.

U povodu velike obljetnice rođenja znamenite književnice ove je godine u Muzeju Brodskog Posavlja otvorena izložba *Već davno tebi namijenjena – baština Ivane Brlić-Mažuranić u naslijeđu Zore i Aleksandra Milčića*. Njome je ispričana uistinu topla obiteljska priča čiji su svjedoci, osim živog sjećanja članova obitelji, upravo darovani predmeti i obiteljski arhiv. (sl.24.-26.)

Osim učenja i stjecanja znanja, svaki bi posjet muzeju trebao probuditi i emocije posjetitelja. U susretu s istim ili sličnim predmetom kakav je možda i sam posjedovao, u posjetitelju bi se prisjećanjem trebale probuditi nekadašnje emocije. Upravo preko te „neizgovorene“ komunikacije posjetitelj postaje sudionikom izložbe odnosno vremena što ga predstavljaju tema i izloženi predmeti.

„No značenje ili važnost muzejskog predmeta najočitije se iskazuju u komunikacijskim procesima u kojima se muzejsko poslanje putem izložbi i drugih oblika komuniciranja neposredno prenosi na razinu aktualnog društvenog trenutka. Kada se suoče s muzejskim predmetom, sve vrste društvenih skupina pronalaze odgovore na neka od svojih pitanja.

Svi mi najbolje pamtimo i reagiramo na ono što osjetimo vlastitim iskustvom, u interakciji s okolinom koja nas okružuje.”⁷

Svaki od predmeta obitelji Milčić darovanih Muzeju priča svoju priču i na taj način predstavlja Brođanima i drugim posjetiteljima povijest jedne obitelji koja je svojim životnim stilom u građanskome i kulturnom smislu uvelike pridonijela razvoju svoga grada.

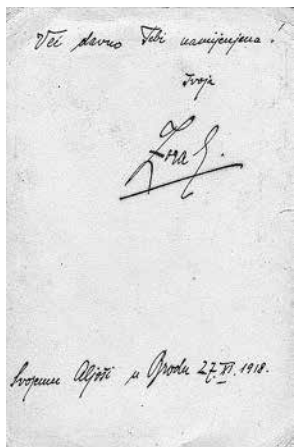
Primljeno: 2. srpnja 2024.

LITERATURA

1. Ažman, Jasna. *Brodski spomenari Ivane Brlić-Mažuranić*. Slavonski Brod: Ogranak Matice hrvatske, Slavonski Brod, 2008.
2. Blažanović, Stjepan. *Knjižnica obitelji Brlić*. Slavonski Brod, 1983.

⁷ „Posjetitelj mora biti uvučen u priču”, *Informatica Museologica* 48 (2017).

sl. 24.–26. Izložba *Već davno tebi namijenjena* u Muzeju Brodskog Posavlja, 2024.

sl. 27. Zora i Aleksandar s djecom, oko 1960.

sl. 28. *Već davno tebi namijenjena* – Zorina posveta Aleksandru, 1918.

sl. 29. Brlićevac, 2024.

3. Dr. I. Brlić. O postanku i značenju Arhiva obitelji Brlić, Prilozi za poznavanje Broda, I., Brod, 1943.
4. Brlić, Neda. „Kuća Brlićevih u Brodu – Memorijalna kuća Ivane Brlić-Mažuranić”. *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, god. XXII, br. 3-4, Zagreb, 1973.
5. „Društveni sastanci i priredbe”. *Prilozi za poznavanje Broda i okolice*. Brod, 1943.
6. Maroević, Ivo. „Muzejski predmet kao povijesni izvor i dokument”. *Informatica Museologica* 36, br. 1-2 (2005).
7. Milčić, Nenad. *Vila Brlić u Brodskom brdu*. Slavonski Brod: Ogrnak Matice hrvatske, 2007.
8. Milčić, Vuk. *Porijeklo porodice Milčić*. Zagreb, prosinac 1966.
9. Milec, Ivan. „Aleksandar Milčić”. S izložbe *Crtice iz povijesti brodskog odvetništva u 20. stoljeću*. Slavonski Brod: Galerija „Ružić”, 2022.
10. „Posjetitelj mora biti uvučen u priču”. *Informatica Museologica* 48 (2017).
11. Uzelac-Schwendemann, Stribor. *Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu*. Slavonski Brod: Gradsko poglavarstvo, 2005.
12. Zima, Dubravka. *Praksa svijeta, biografija Ivane Brlić-Mažuranić*. Zagreb, 2019.

THE LEGACY OF IVANA BRLIĆ-MAŽURANIĆ DONATED TO THE MUSEUM OF BRODSKO POSAVLJE

In 2023, the living members of the Milčić family, the great-grandchildren of Ivana Brlić-Mažuranić and the grandchildren of Zora and Aleksandar Milčić donated items that belonged to their family, primarily to their grandparents, heirlooms from the Brlić and Milčić families, to the Museum of Brodsko Posavlje.

Items that belong to the everyday life of a family of the Croatian haute bourgeoisie as well as items that belong to the family archive (documents, photographs) are the best indicator of history, the past and bygone family life.

On the occasion of the 150th anniversary of the birth of the most famous Croatian writer Ivana Brlić-Mažuranić, in the Museum of Brodsko Posavlje, shortly before the writer's birthday on April 18th, an exhibition titled “Legacy of Ivana Brlić Mažuranić, Aleksandar and Zora Milčić ~ long intended for you”, dedicated to the Milčić family, was opened, for her heirs and the custodians of this heritage.

The Milčić family is just as important for the cultural and social history of Slavonski Brod as their predecessors and ancestors, the Brlić family. The family members, by collecting and preserving their heritage, are to be credited with having preserved the heritage of these families until this day.

Because of the family's daughter, Zora, her future husband Aleksandar Milčić, originally from Klanjec, chose Slavonia and Brod as the place in which he would start a family and work as a lawyer. In the connection of these two families and the joining of the destinies of Zora and Aleksandar, a truly warm, family story was told and lived, a family whose heirs still maintain the heritage of their ancestors.

The donated items form a kind of *genius loci* (spirit of the place) that lives in special houses and families, and cannot be touched, but is passed down through the generations, of both the family members and of those who meet and get to know them.